

İSTİKLÂL MARŞI İSTİKBÂL MARŞI 41 DİZE 41 YORUM

HASAN AKAY, GONCA GÖKALP ALPASLAN
M. FATİH ANDI, BAKİ ASİLTÜRK, BAHTİYAR ASLAN
ALİ AYÇİL, BEŞİR AYVAZOĞLU, YAKUP ÇELİK
ÖMÜR CEYLAN, MUSTAFA ÇİÇEKLER
SELÇUK ÇIKLA, ALİ ÇOLAK, SEZAI COŞKUN
YILMAZ DAŞÇIOĞLU, HAYATİ DEVELİ
MEHMET CAN DOĞAN, MUSA DUMAN
ÖMER ERDEM, ÖZLEM FEDAİ, CELAL FEDAİ
FAZİL GÖKÇEK, MUSTAFA GÖLEÇ
KEMAL KAHRAMAN, ALİM KAHRAMAN
RAMAZAN KAPLAN, İSMAİL KARA
ALAATTİN KARACA, TURAN KARATAŞ
İSA KOCAKAPLAN, RAMAZAN KORKMAZ
MEHMET NARLI, ORHAN OKAY
METİN KAYAHAN ÖZGÜL, İSKENDER PALA
CEMAL ŞAKAR, MEHMET SAMSAKÇI
ABDULLAH UÇMAN, SEDAT UMRAN
ALİ URAL, KAZIM YETİŞ, ERCAN YILMAZ
HÜSEYİN YORULMAZ

HASAN AKAY

M. FATİH ANDI

HAT
Yayinevi

HAT YAYINEVİ

Yayın No: 6

© Hat Yayınevi

Sertifika No: 19668

Yayın Yönetmeni: M. Fatih Andi

Kapak Tasarımı: Metin Acar

Sayfa Düzeni: Yusuf Yağ

1. Basım: Aralık 2010

ISBN: 978-605-88336-6-1

Basım Yeri: Bakanlar Medya Rek.

Yay. Matbaa ve İnş. Tic. San. Ltd. Şti.

Kısıklı Mah. Ferah Cad. Darıcılar Sk. No: 1

Üsküdar/İSTANBUL

Sertifika No: 12265

HAT
Yayınevi

Selamiali Efendi Cad. Huzur Çarşısı No: 3/26

Üsküdar/İstanbul

0 216 334 48 30

www.hatyayinevi.com

hatkitap@gmail.com

İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 90. Yıldönümünü Dolayısıyla

İSTİKLÂL MARŞI

İSTİKBÂL MARŞI

41 DİZE 41 YORUM

HASAN AKAY - M.FATİH ANDİ

HAT
Yayınevi

İstanbul 2010

“HAKKIDIR, HAKK'A TAPAN MİLLETİMİN İSTİKLÂL”

Selçuk ÇIKLA

Mehmet Âkif, milletimizin varoluş mücadelesinin o hengâmeli ve ateşli günlerinde yazdığı “İstiklâl Marşı”nın hem muhteva ufkunu hem de lirik cephesini çok güçlü kurmuştur. Özellikle marşın mana evrenini çerçeveleyen aşağıdaki mefhumlar “İstiklâl Marşı”nın bir *değerler manzumesi* olduğunu göstermektedir:

AL SANCAK, ATALARIMIZ, BAYRAK, CENNET VATAN, DİN, EZAN, HAKK, HELAL, HİLAL, HUDÂ, HÜR-
RİYET, İMÂN, İSTİKLÂL, MABED, MİLLET, SECDE,
ŞEHÂDET, ŞEHİD, TOPRAK, YURD...

Bunlar milletimizin tarih boyunca uğrunda yaşadığı ve uğruna öldüğü mefhumlardır. Milletimizi yakından tanıyan Âkif, bizi biz yapan ve bizi biz olarak yaşatan değerleri şiirine öylesine bilinçli bir şekilde yerleştirmiştir ki bu marşı gönülden okuyanlar ve huşu içinde dinleyenler baştan sona millî ve manevî bir iklimin içinde seyahat ettiklerini hissederler.

* * *

İstiklâl Marşı'nın 41.⁷⁵ ve son mısraı olan "*Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*", şiirin bir nevi özünün yerleştirildiği mısradır. Bu mısraın şiirde iki defa geçen tek mısra oluşu bu tespitin doğruluğunu göstermektedir. Diğer taraftan marşın temasının veciz bir şekilde ifade edildiği mısra da yine "*Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*"dir. Ayrıca Türk milletini çok iyi tanıyan Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın, marşın en beğendiği yeri olarak "*Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet/ Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*" mısralarını göstermiş olması⁷⁶ da bizi bu tespitin doğruluğuna yaklaştıran bir diğer işaret sayılmalıdır.

Şiirin özünün son kıtada, son kıtanın da özünün son mısrada olduğu rahatlıkla söylenebilir. Diğer taraftan marşın bestelenen ve bugüne kadar milyonlarca defa okunan ilk iki kıtasının özünün de yine son mısrada, yani "*Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*"de olduğu dikkate alınmalıdır. İşte böyle anlamlı bir terkinin yapıldığı, beş kelimeyle

75 *İstiklâl Marşı*'nın niçin 41 mısra olarak yazıldığı bilinmemektedir. Ancak Âkif'in, şiiri, açılan yarışmanın sona ermesine iki gün kala yazmaya başlayıp bu kısa zaman diliminde bitirdiği dikkate alınır-
sa, onun bu marşı çok yoğun bir heyecan duygusu içinde yazmış olduğu akla gelir. Buradan yola çıkarak şiirin en anlamlı, yani asıl duygu ve düşüncesinin yer aldığı mısraı "*Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*" olduğundan, şairin bu mısraın anlamını şiirin sonunda bir kez daha vurgulamak istediği düşünülebilir. Diğer taraftan şiirin 40. mısraı olan "*Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet*" mısraının şair tarafından düşünüldükten sonra, şairin ondan vazgeçememesi de son kıtanın beş mısra olarak şekillenmesini sağlamış görünüyor. Dikkat edilirse şiirin son kıtası hariç diğer kıtalarında bütün mısralar kendi içlerinde aynı kafiye dizilişine sahiptir. Sadece son kıtada bu özelliğin farklılaştığı görülmektedir. İşte bu da şairin 40. mısraı kaçınılmaz bir coşku neticesinde yaşadktan sonra şiire yerleştirmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

76 Yaşar Çağbayır, *Bayrak Mücadelemiz ve İstiklâl Marşı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2009, s. 9.

kurulan bu mısraya her biri derin anlamlı beş mefhum yerleştirilmiştir: *hak*, *Hakk*, *tapmak*, *millet*, *istiklâl*.

Hak ve Hakk

Sözlüklerde ‘adalet, hakkaniyet’, ‘bir iş, çalışma veya zahmetin karşılığı’, ‘maddî ve manevî kazanç’ gibi anlamlara geldiği görülen *hak* kelimesinin bir diğer anlamı da ‘Allah’tır. Yani şiirin bu mısraında geçen *hak* (Ar. *hakk*) kelimesi hem ‘adaletin, hakkaniyetin gereği’ hem de ‘Allah’ anlamında olmak üzere iki defa geçmektedir. Bu açıdan bakıldığında şair şunları söylemektedir burada: “İstiklâl, Hakk’a tapan milletimin hakkıdır, hakkaniyet bunu gerektirir; yani kendisine tapan böyle bir milleti Hakk, hak ettiği bağımsızlığa ulaştıracaktır.”

Hak, Allah’ın en çok değer verdiği kavramlardan biridir. Öyle ki O, kendisine karşı işlenen suçları istediği gibi affedebilirken, kişiler arasındaki haksızlıklar sonucunda doğan kul haklarına karışmamaktadır. Üzerlerinde her türlü tasarruf hakkı bulunmasına rağmen, kullarının kendi aralarındaki hukukuna riayette hassas bir yaratıcı olarak Hakk’ın en çok değer verdiği mefhumlardan birinin “hak” olduğu kesinlik kazanmış olur. Âkife göre Hakk, hakkaniyet üzerine yaşayıp O’na tapanları hem dünyada hür yapacak hem de onları ahirette cennetine sokacaktır. İşte şairin, hürriyeti/istiklâli Hakk’a tapanların hakkı olarak görmesi bu anlayıştan kaynaklanmaktadır.

Hak kelimesinin çoğulu *hukuk*’tur. *Hukuk*, bir toplumda asayişin, adaletin, huzurun sağlayıcısı olan sistemdir. Fertler kendi aralarında birbirlerinin hukukuna riayet ettiği sürece huzurla yaşar ve birbirlerini yaşatırlar. Aynı şekilde insanlar yaratıcılarına gönülden tapmayı sürdürdükleri sürece de

Allah onlara huzur ve refah sunacaktır. İşte Âkif'in, istiklâli milletimizin hakkı olarak görmesinde bu bakış açısının yansımaları söz konusudur. Tabii burada tapmayı sadece inanmak olarak anlamak eksik bir anlama olur. *Hakk'a tapmak*, milletin büyük bir kısmının O'nun yolunda ve O'nun istediği her şeyde O'na bağlanması anlamını taşımaktadır.

Haksızlık, hem adaletten ayrılmayı hem de Hakk'tan uzaklaşmayı ifade eden bir kelimedir. Söz gelişi bir kişiye haksızlık yapıldığında hem adaleti yerine getirmemiş, hakkaniyet ve insaf çizgisinden ayrılmış; hem de hakkı tavsiye eden yaratıcının koyduğu sınırları aşarak "Hak"sızlığa doğru yaklaşmış, yani Hakk'tan uzaklaşmış olunur. İşte Türkler İslâmiyet'i, yani her şeyde hakkı tavsiye eden bu son dini kabul ettikten sonra yüzyıllar boyunca hak yoldan ayrılmamaya özen gösterdiklerinden, Hakk da onları daima koruması altında bulundurmuş, onları büyük yıkımlara uğratmamıştır. Ne var ki son yüzyıllarda İslâm'ın, yani Hakk'ın yüzlerce arzusu dışına yüzlerce kez çıkmaya başlayan Türkler ardı arkası kesilmeyen belalara düçar olmuşlardır. Böyle olmakla birlikte, Âkif'e göre büyük bir kısmı Hakk'a tapan bir millete Allah son kertede yine istiklâli bağışlayacaktır.

Tapmak

Türkler, İslâm'a girdikten sonra Hakk'a tapan bir millet hâline gelmiştir. Selçuklu ve Osmanlı başta olmak üzere bütün Müslüman Türk devletleri *i'lâ-yı kelimetullah* için, yani İslâm'ın tevhid inancını yüceltip yayma prensibi etrafında hareket ettikleri sürece düşmanlarına daima galip gelmiş ve zamanına göre insan merkezli bir medeniyet kurmuşlardır. Bu medeniyet yüzlerce yıl, çok farklı dil,

din, ırk ve kültürden insan topluluklarını, asimile etmeden, dinlerine göre huzur içinde yaşamalarını sağlayarak bir arada tutmuştur. Bu yüzyıllarda refah içinde yaşayan Türkler ve diğer İslâm milletleri Hakk'tan ve hakkaniyetten uzaklaşmaya başladıktan sonradır ki başlarına bin bir türlü felaket gelir olmuştur. Demek ki yaratıcının istediği insan modeline göre yaşamamanın da, bunun neticesinde zaferin ve bağımsızlığın da O'na, imânın en ileri ve samimî derecesinde tapmakla gerçekleşeceği aşikârdır.

Fertler Hakk'a taptıklarında O'nun sonsuz mutluluklar âlemi olarak hazırladığı cenneti hak edeceklerdir. Aynı şekilde bir millet de kıyamete kadar sürecektir olan bir istiklâli hak etmek istiyorsa bunu -gerçek anlamda- ancak Hakk'a tapmakla elde edebilir. Bugün -bütün olumsuzluklara rağmen- milletimiz, belki yine kıyamete kadar bağımsızlığını koruyacak olan zengin ülkelerin insanlarından çok daha huzurlu bir hayat geçirmektedir. Bu hayatın huzuru imânın, kanaatkârlığın, hoşgörünün, diğergamlığın ve her türlü güzel ahlâk prensibinin getirdiği zenginliklerden neş'et etmektedir. Milletimizin sahip olduğu bu zenginliklerin çoğuna -ne kadar zengin olurlarsa olsunlar- materyalist, ateist bir hayat yaşayan milletler gerçek anlamda asla sahip olamazlar. İşte Hakk'a tapmanın neticesi hem dünyada hem de ahirette gerçek istiklâle, gerçek huzur ve refaha kavuşmaktır.

Millet

Mehmet Âkif'in 'millet'⁷⁷ kelimesiyle çoğunlukla Osmanlı topraklarında yaşayan İslâm unsurunu kastetti-

77 Mehmet Âkif'in "millet" kavramına bakışı hakkında bk. Fazıl Gökçek, "Mehmet Âkif'te Millet Kavramı", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, S. 73, Mart 2006, s. 69-73.

ği hep söylenegelmiştir. Doğrudur, Âkif kavmiyetçiliğe, ırkçılığa karşı olduğu ve İslâm unsurlarının birliğini çok önemseddiği için “İstiklâl Marşı”nda “Türk” kelimesini kullanmamıştır belki; ancak onun böyle düşünmesi *Kurtuluş Mücadelesi*’ni veren aslî unsurun Türkler olduğu gerçeğini dışladığı anlamına gelmez. Onun bu kelimeyle kastettiği asıl anlam Hakk’a tapan ve onun uğrunda yaşayıp onun uğrunda ölen milletimizdir. Diğer taraftan Âkif’in, “İstiklâl Marşı”nın 6. mısraında geçen “kahraman ırk” ile Türkleri kastettiği de açıktır zaten.

Âkif’in *Hakkın Sesleri*’ndeki şiirlerden birinde geçen;

Hani, milliyyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne?

Sarılip sımsıkı dursaydın a milliyyetine.

mısralarındaki “milliyyet” ile İslâm’ı kastettiği açıktır. Ancak diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti’nin “İstiklâl Marşı”nın aslen Arnavut olan bir şair tarafından yazılmış olması, şairinin İslâm’la ve Türklükle ne kadar hemhâl olduğunun da bir göstergesidir. Yine Âkif’in, “İstiklâl Marşı”nı *Safahât*’a almayı gerektiren de bu bağlamda onun kendisini özdeşleştirdiği Türk milletini ne kadar sevdiğini gösteren bir diğer önemli işarettir: “O şiir artık benim değildir. O, milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur.”⁷⁸

Mehmet Âkif, İslâm dünyasının son kalesi olarak Türkiye’yi, İslâm birliğini sağlayabilecek en güçlü millet olarak da Türkleri görmüştür. Bu sebeple o, Türkleri çok sevmiş, kendini de onlardan biri olarak telakki etmiştir. Nitekim o, “İstiklâl Marşı”ndaki “Kahraman ırkıma bir

78 Eşref Edip, *Mehmed Âkif Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*, Marifet Basımevi, İstanbul 1938, s. 82.

göl... Ne bu şiddet, bu celâl?” ve “Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl” mısralarında “ırkım” derken kesinlikle Türkleri kastetmiştir. Diğer taraftan marşın 1. dörtlüğünde geçen “yurdum” ile Anadolu toprakları, “milletim” ile de Türk milleti kastedilmiştir.

*Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.*

Şair yine marşın farklı yerlerinde de “vatanım” ve “yurdum” derken Türk yurdunu vatan olarak ne kadar benimsediğini açıkça göstermektedir. Ayrıca şiirin 3. dörtlüğündeki “ben” ile de şair, geçmişten bugüne kadar gelip geçen bütün Türkleri kastetmiştir: “Ben ezelden beridir, hür yaşadım, hür yaşarım.”

İstiklâl

Türkler, bağımsızlığa düşkünlükleriyle tanınan bir millettir. Mehmet Âkif’in, bir yazısında kahraman milletimizin istiklâline düşkünlüğü ile ilgili olarak sarfettiği şu sözleri bu bağlamda değerlendirmek gerekir:

“Türklerin yirmi beş asırdan beri istiklâllerini muhafaza etmiş bir millet oldukları tarihen müsbet bir hakikattir. Halbuki Avrupa’da bile mebde-i istiklâli bu kadar eski zamandan başlayan bir millet yoktur. Türk için istiklâlsiz hayat müstahildir. Tarih de gösteriyor ki Türk, istiklâlsiz yaşayamamıştır.”⁷⁹

79 Mehmed Âkif, “Manda Meselesi”, *Sebilürreşad*, S. 437-438, 21 Ağustos 1335/1919, s. 175’ten aktaran Nurullah Çetin, “Günümüze Işık Tutan ‘Münevver Aydın’ Mehmet Âkif Ersoy”, *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 446.

Bağımsızlığı, ruhlarının ayrılmaz bir vasfı olarak gören Türkler gerçekten de tarih boyunca onlarca büyük, yüzlerce de küçük devlet kurmuş olan -belki de- tek millettir. Türklerin bu özelliğini çok iyi bilen Âkif, adında 'istiklâl'in geçtiği bu şiirin birkaç yerinde Türklerin bağımsızlıklarına düşkünlüklerini dile getirmeden edemedi. İşte "*Ben ezelden beridir, hür yaşadım, hür yaşarım; / Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!*" ile "*Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl*" mısraları onun bu yöndeki bilgi ve duygularının yansımasıdır.

Bu marş, istiklâlini arayan bir milletin marşı olsun diye yazıldığı için kendisine de en ideal isim verilmiştir: "*İstiklâl Marşı*." Dikkat edilirse atalarımızın Asya steplerinden Anadolu bozkırlarına kadar bağımsızlıklarını korumak amacıyla canlarını verdikleri "sancak, yurt, hilâl, istiklâl, toprak, vatan, hürriyet" gibi kavramlar ve semboller şiirin bütününe yayılmıştır. İşte adında "istiklâl"in sembolleştiği ve her kıtasında "istiklâl"in bayraklaştığı bu şiirin en özlü mısraı olan "*Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*" de marş boyunca iki kez kullanılarak şair tarafından bir bakıma temalaştırılmıştır.

* * *

Yahya Kemal'in, Kurtuluş Savaşı'nın en buhranlı günlerinde İstanbul'daki müttefiklerarası sansürden kaçarak yayınlattığı "Kurdun Dişisi ve Yavruları" başlıklı yazısı "*Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl*" mısraıyla bitirilmiştir. Beyatlı bu yazısına Fransız mekteplerinde bütün çocuklara okutulan bir şiirden bahsederek başlıyor. Yahya Kemal'in söz konusu ettiği şiir, Alfred de Vigny'nin "Kurdun Ölümü" başlıklı şiiridir. Şiirde, içlerinde Vigny'nin de yer aldığı bir grup asilzâde, dağlarda kurt avındayken biri

erkek biri dişi iki de yavru olmak üzere dört kurttan oluşan bir aileyle karşılaşır. Erkek kurt, avcılarının ve köpeklerinin bütün kaçış yollarını kapattığını anladığında ön ayaklarının tırnaklarıyla kumluğa saplanarak çömelir ve üzerine atılan köpeklerin en fazla cüretkâr olanının boğazına dişlerini geçirir. Avcılar sürekli kurda ateş eder ve onu bıçaklarıyla da delik deşik bir hâle getirirler; fakat erkek kurt, köpeğin canı çıkıncaya kadar dişlerini onun boğazından ayırmaz. Bu hengâmeyi fırsat bilen anne kurt ise önündeki tek çıkar yolu tercih eder: Çocuklarını kurtarmak. Dişi kurt artık dağda yavrularına etraflarında her an pusuda bekleyen insanla nasıl baş edebileceklerini öğretecektir. Ardından Yahya Kemal, yazısını şu paragrafla bitirir:

“Bu kurt hikâyesi kaç defâ beni derin derin düşündürdü. Zannettim ki şâir Vigny bizim mâcerâmızı anlatmış! O erkek kurt, ölen ordudur; o dişi kurt, anne Anadolu’dur, o kurdun yavruları İnönü ve Dumlupınar çocuklarıdır ki dul annelerinden aldıkları dersi tekrâr ediyorlar:

Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklâl”⁸⁰

80 Yahya Kemal, *Eğil Dağlar*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1966, s. 92.